

Menas Literatūra Mokslas

2004 LIEPOS 31 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 146 (31)

50-oji Europos Lietuviškųjų studijų savaitė

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ

„...Per pusę amžiaus ELSS nuosekliai rutuliojo savo išpa-
reigojimų tėvynei ir lietuviybei
giją. Savaitėse nuolat buvo jau-
čiamas rūpestis tomis ver-
tybėmis, kurioms išgalėti ne-
buvo sąlygų okupuotoje Lietu-
voje. Tautos atgimimą savaitės
pasitiko Gotlande, kur susirin-
kę Lietuvos visuomenės ir iš-
eivijos atstovai suderino bend-
rąsias nepriklausomybės atsta-
tymo nuostatas...“ Tai ištrauka
iš Lietuvos Respublikos presi-
dento Valdo Adamkaus 2004
liepos 12 d. sveikinimo laiško
50-osios Europos Lietuviškųjų
studijų savaitės (ELSS) daly-
viams ir rengėjams Huttenfeld,
Vokietijoje. Prezidentas pavi-
do tas savaitės „Vakarų Euro-
pos lietuvių inteligentijos ypa-
tinga intelektualine bendruomenės
veiklos forma“. Jubiliejinę sa-
vaitę vyko liepos 11–17 d. Vo-
kietijoje. Ją kartu rengė Išeivijos
tyrimo centras (Kaune) ir
Vokietijos Lietuvių Bendruo-
menė. Pagrindiniai 50-osios sa-
vaitės vadovai buvo prof. Egidijus
Aleksandravičius ir dr. Darius
Kuolys, abu iš Lietuvos, ir
Artūras Hermanas iš Vokietijos.

I šią sukurtoją suplaukė
apie 50 rengėjų ir dalyvių, pa-
našiai, kaip ir ankstyvesnėse
savaitėse, bet ne tiek, kaip susi-
rinko per 2001 m. ir 2002 m.
rengiamas savaitės jau Lietu-
voje, ar jį kai kurias ankstyves-
nes savaites 1980 dešimtmetyje.
Dalyvių buvo iš paties Hutten-
feld apylinkės, nors buvo sako-
ma, kad didžioji dalis vietovių
gyventojų buvo vasarai išvykę į
Lietuvą. Kai kurie dalyviai at-
vyko iš kitų Vokietijos miestų,
po vieną dalyvą ar paskaitini-
ninką iš Airijos, Belgijos, Fran-
cūzijos ir JAV. Tačiau didžioji
dalis dalyvių atvyko iš Lietu-
vos. Dalyviai atskrido, at-
važiavo mažu autobusu ar savo
priemonėmis.

Kokie šių savaitių pasiekimai,
žvelgiant į praeitį ir kokia
šių savaitių ateitis? Buvo pas-
kaitų ir pokalbių, kurie gvildė-
no šias temas. Ši sukurtojinė
savaitė buvo pilna prisiminimų
ir praeities ilgėsio, žinių pasi-
dalinio, nuomonių apskaitimo,
dainų ir išvykų po gražias
Huttenfeld apylinkes – į Lorsch,
Heidelburgą ir Worms, į
pilių griuvėsius ir kalno vir-
šūnę, kopiant akmenimis.

Sesijos ir paskaitos

2004 m. ELSS prasidėjo sek-
madienio vakarą ekumeninė-
mis pamaldomis Vokietijos Lie-
tuvių kultūros instituto pastato
(Rennhofo pilies) koplytėlėje.
Jas aukojo kat. kun. Jonas Dė-
dinas ir evang. kun. Mindaugas
Kairys iš Lietuvos, šiuo metu
baigiantis magistro studijas
Heidelbergo universitete. Kun.
Dėdinas buvo šios savaitės ka-
pelionas ir kas rytą prieš pus-
ryčius su šv. Mišių dalyviais
pomokslų metu pasidalino ži-
niomis apie jau žinomus ir
mažiau žinomus lietuvių ir
baltų šventuosius. Po ekumeni-
nių pamaldų vyko susipažinimo
vakaras, o jame prasidėjo 2004
m. savaitės kasvakarinis lietu-
viškų dainų maratonas, prie
pianino akompanuojant Mečiui
Buiviui.

Pažvelgus į 50 savaitių istoriją

2004 m. savaitės pirmoji die-
na, pirmadienis, ypač buvo per-
pyntas prisiminimais. Ilgametis
ELSS savaitės rengėjas ir pas-
kaitininkas dr. Vincas Bartuse-
vičius padarė apžvalgą „50 Eu-
ropos lietuviškųjų studijų sa-
vaitių“. Pranešime įpinta sta-
tistinių duomenų, nuotrauko-
mis prisiminti savaitės iniciato-
riai ir ilgamečiai rengėjai, pas-
kaitininkai. Šių savaitių pradi-
ninkais laikomi: A. Maceina,
J. Grinius, J. Brazaitis ir Z.
Ivinskis. Sakoma, kad idėja kilo
iš prancūzų rengiamų kultū-
rinių savaitių, bet vis buvo
pabrėžiama, kad negalima tie-
siog iš jų kopijuoti. ELSS turi
turėti savitą veidą. Pirmutinės
savaitės buvo uždarnos, jose da-
lyvavo tik lietuvių fronto bi-
čiulių nariai, bet netrukus kiti
Europoje gyvenantys lietuviai
pradėjo dalyvauti šiuose suva-
žiavimuose. Pranešėjas minėjo,
kokia buvo tų laikų lietuvių
tremtinių dvasia. Buvo aišku,
kad rezistencinio sąjūdžio už
Lietuvos ribų laisvinimo darbas
susiaurėjo, ir buvo orientuoja-
masi daugiau į kultūrinę veik-
lą. Zenonas Ivinskis savaitės
vadino „sava mozaikine šakele“, o
Antanas Maceina sakė, kad
savaitės parodė Europos išterve-
mę ir atkaklumą, priminė, kad
jie yra gyvi, kaip tremtiniai. Jis
taip pat minėjo, kad nebuvo
prasmės tremtyje žvelgti atgal
(kaip Odisėjus), o reikia rinktis
Abraomo tremties tipą – žiūrėti
į ateitį. Apskritai savaitės
dvelkė krikščionybės dvasia,
pirmūnai turėjo panašią pa-
saulėžiūrą.

V. Bartusevičius pateikė daug
įdomių statistinių duomenų.
Dažniausiai ELSS vyko Vokie-
tijoje (33), kitos vyko įvairiuose
Europos kraštuose. 2001 ir
2002 m. savaitė vyko Lietuvoje,
o 2003 m. savaitės artėjanti su-
kaktis buvo paminėta vienos
dienos trumpa programa Kau-
ne. Lietuvai stovint ant nepri-
klausomybės atgavimo slenk-
čio, ypatingai savaitė vyko Šve-
dijos Gotlando saloje. Daž-
niausiai savaitės vadovavo: dr.
Kajetonas Čėginskas (15 sykių)
ir dr. Jonas Norkaitis (11
sykių). Dalyvių skaičius kasmet
svyruodavo nuo 35 ligi 200
(1984, 1985, 1988). Iš viso 203
asmenys skaitė 522 paskaitas.
Daugiausia paskaitų skaitė dr.
K. Čėginskas (33), dr. V. Natke-
vičius (32), dr. J. Grinius (25).
Kurios temos dažniausiai buvo
gvildinamos? Lietuvos temos
(62 proc.), socialiniai mokslai
(43 proc.), po to kitų sričių
mokslai. Simpoziumai, tėvynės
valandėlės, parodos, improvi-
zuoti organizacijų posėdžiai...
Visko tose savaitėse buvo. Il-
gametė savaitių sekretorė Ali-
na Grininė, šalia kitų savo pa-
reigų, taip pat paruošdavo
sukaktuvinius sąsiuvinius – 10,
25 ir 40 metų ELSS sukaktims
paminėti. Vieni vakarinių pro-
gramų mylėtojai sakydavo:
„Naktis per trumpa, paskaita
per ilga“. Dr. Bartusevičiaus
žodžiais, „ELSS brandino iš-
eivijos kartą“. Šalia Vasario
16-osios gimnazijos, tai buvo
vienintelė socializacijos prie-
monė ir vieta Vokietijoje. Pagal

50-ojoje Europos Lietuviškųjų studijų savaitėje (iš kairės): vienas iš moderatorių dr. Darius Kuolys, ilgametė studijų savaitės dalyvė Irena Natkevičienė ir dažnas tų savaitių paskaitininkas bei moderatorius dr. Jonas Norkaitis.

jį, 50 metų ELSS nueitas kelias
pateisino jos sumanytojų viltis.
Tos savaitės žydėjo, žydi, ir yra
vilties, kad dar žydės.
Vėliau po pietų dr. Vincas
Bartusevičius supažindino da-
lyvius su pastatu, kuriame vy-
ko savaitės paskaitos bei vaka-
ronės. Tai Vokietijos Lietuvių
kultūros instituto pastatas, pro
kurio langus, už medžių, buvo
galima matyti Vasario 16-osios
gimnazijos bendrabutį, kuria-
me nakvojo savaitės dalyviai.
Po to Vasario 16-osios gimnazi-
jos direktorius Andrius Šmitas
supažindino su dabartinės gim-
nazijos kasdienybe bei jos įsi-
kūrimo istorija. Kiekvienam
buvo išdalintas gimnazijos me-
raštis. Po pranešimo buvo suda-
ryta proga apžiūrėti visą pas-
tatą, kuriame vyko Studijų sa-
vaitė, išskyrus privačių asmenų
butus. Dalyviai aplankė Vokie-
tijos Lietuvių kultūros institu-
to archyvą bei biblioteką, Vasa-
rio 16-osios gimnazijos bib-
lioteką, koplyčią. O tie, kurie
nepabijoję kopėčių, galėjo už-
lipti ant bokšto (pilies) ir atsis-
toti ant stogo, nuo kurio buvo
galima apžiūrėti visą Hutten-
feld apylinkę.

Po vakarienos antrasis pra-
nešimas buvo dr. Dalios Kuzi-
nienės „ELSS žvilgsnis į lite-
ratūrą“. Savo profesiniame gy-
venime, kaip Vytauto Didžiojo
universiteto dėstytoja ir Išeivijos
tyrimo centro moksli-
ninkė, studijuoja išeivijos lite-
ratūros istoriją. Jos apžvalgoje
buvo prisiminta išeivijos lite-
ratūros žvaigždės ir žinovai,
kurie švietė ir džiugino ELSS

Europėjimo tematika

Paskaitininkas dr. Darius
Kuolys pasidalino mintimis
„Kaip mes europėjome“. Prade-
dant savo paskaitą, jis prajuoki-
no dalyvius, aptardamas savo
aprangos europietiskumą ir pri-

Trispalvė plevėsuoja virš Rennhofo pilies prie Vasario 16-osios gimnazijos Huttenfelde.

Lietuviškųjų studijų savaitės dalyviai išvykos metu Heidelberge.

siminė, kad jam kaklaraistą pa-
dovanojo Alina Grininė. Prie-
damas prie rimtesnės temati-
kos, Kuolys kėlė klausimus
pvz., „Kas yra šiandien-mes?“
„Kas yra šiandien – Europa?“
Toliau – „Ar iš esmės keičiam
santykius su Europa?“. Dabar-
tiniai Lietuvos mokslininkų ir
sociologų duomenys rodo anti-
tezę: Rytai – Vakarai. Prez.
Adamkaus laimėjimu-laimėjo
Vakarai. Tačiau, galima teigti,
kad europėjimo ženklai toli.
Net ir būdama Europoje, Lietu-
va gali atlikti tik Rusijos
„Trojos“ arklio rolę. Kiek mes
europėjame? Vertybiniam Euro-
pos apklausinėjime pasirodė,
kad Lietuva arti Rytų – Rytų
Lietuva labiausiai pasitiki ži-
niasklaida, ilgisi stipraus vado.
Elitas sakosi vienaip, visuome-
nė kitaip. Atsparos taškų ne-
randame. Jau 15 amžiuje Lietu-
vos elitas suvokė, kad Lietuva
esanti Vakarų erdvėje. Jis pa-
teikė pavyzdžių, pradedant L.
Sapiegos pratarne Lietuvos
trečiajam statute: „Esame lais-
vus tauta, nes mus valdo teisė,
gaspadorius paklūsta teisei,
kaip ir mes“. Toliau pažvelgta į
įvairių šimtmečių lietuvių
luomuose kilusius ir kritusius
lygiavertiškumo bei savaran-
kiškumo jausmus, paveiktus is-
torijos, kaimynų, okupacijos ir
pan. Gyvų diskusijų metu dr.
Kuolys priminė, kad nelaisvi
žmonės negali sukurti laisvos
visuomenės, ir todėl Lietuvos
žmonių mentalitetas liko dar
rytietiškas, tam tikras lietu-
viškas paralyžius ar pasyvumas
dar egzistuoja. Kartais reikia
paklausti – ar iš tikrųjų Lietu-
vai reikia tvarkytis? Gal iš
tikrųjų Lietuvos politinis elitas
tik laukia, kad (kas nors)
praeitų, kad žmonės pripras
prie savo aplinkos ir situacijos.

Antisemitizmas Lietuvos įvaizdyje

Prof. dr. Egidijus Aleksandra-
vičius savo paskaitos pradžioje
minėjo, kad Europos lietuviš-
kųjų studijų savaitių metu vis
buvo galima sunkiai įkandamas
temas įkasti. Savo pranešime
„Antisemitizmas Lietuvos įvaiz-
dyje“ priminė neseniai Lietuvos
spaudoje pasirodžiusią žinutę,
jog Lietuvoje nėra antisemitiz-
mo, nes 60 proc. žmonių taip
galvoja. Iš istorijos aiškinimai
daromi, kad žydams Lietuvoje

Vienas iš sukurtojinės studijų savaitės moderatorių Artūras Hermanas (kairėje) ir dr. Vincas Bartusevičius, pateikęs 50 metų studijų savaitės istorinę apžvalgą.

buvo palankus klimatas, nes
jiems buvo sudaryta Vytauto
Didžiojo kunigaikščio globa.
Kodėl pasaulyje Lietuva kai ku-
riems yra holokausto simbolis?
E. Aleksandravičius priminė,
kad „litvakų“ istorinė teritorija
yra didesnė už pačios Lietuvos
geografines ribas, kad reikia
suprasti, kurio krašto geografi-
nė teritorijoje kas nors tikrai
įvyko. Taip pat reikia atskirti
holokaustą, istorijos unikalų
įvykį, nuo antisemitizmo, kuris
istorijoje ilgai egzistavo. Vienas
mokslininkas tyrinėjo mokslei-
vių nuomones ir analizavo, kad
jie išreiškia antisemitizmo po-
zicijas, net nepažinodami nei vie-
no žydo. Lietuviams krepšinio
įvaizdis yra kaip perlas, o dėka
neseniai pasirodžiusių prisimi-
nių apie anų laikų krepšio-
ninkus kaip žydžudžius, lietu-
viai pakliuvo į kaltumo prielai-
dos sąlygas. Po pranešimo dis-
kusijų metu buvo primenama,
kad paprastiems Lietuvos kai-
mo žmonėms, jau ir seniau žy-
das yra buvęs mitologinė bū-
tybė. Profesoriaus manymu,
antisemitizmas Lietuvoje reikalas
yra mažai tyrinėtas ir jis pa-
minėjo Z. Rekašiaus – Aki-
račiuose šių metų birželio mėn.
spausdintą straipsnį („Apie tik-
rus ir netikrus antisemitizmus
1“) apie antisemitizmą lietu-
viuose, kuriame minima, kad
tai lietuvių visuomenės proble-
ma.

Lietuva nuo Briuselio bokštų

Simboliškai pavadinto prane-
šimo metu Europos Sąjungos is-
torijos studentė Emilija Pund-
ziūtė, gyvenanti Briuselyje, pa-

žvelgė į Europos postnaciona-
linį identitetą ir Lietuvos lietu-
vio požiūrį į vieną iš identitetų.
Identitetas turi sluoksnius – is-
torinį, etninį, organinį, t.t. Lie-
tuva eina į Vakarus, yra įvai-
rovių, turime baimės. Europoje
istoriniai buvo kunigų ir vie-
nuolių tinklai, vėliau reforma-
cija. Europoje ryškios kraštų
sienos – jų apimtyse skiriasi
požiūriai į Bažnyčią, narkotikų
pardavimą, įsitvirtintas teises.
Europoje išskirtinis galvojimas
apie civilinį išsprendimą, paly-
ginus su JAV ir Kanada. Vienas
autorius yra rašęs, kad eu-
ropiečiai yra iš Veneros, o
amerikiečiai yra iš Marso, nes
jų problemų sprendimas skir-
tingas. Europiečiai dažnai turi
taikytis su amerikiečių nuo-
mone. E. Pundziūtė priminė
dažnai keliamus klausimus:
„Kaip 25 valstybės gali susėti
kartu?“ ir „Ar galima kurti
bendrą kultūrą ant karo griu-
vėsių?“

Nukelta į 2 psl.

TURINYS

Šeštadieninis priedas visa
rugpjūčio mėnesį neisėis.

Lietuviškųjų studijų savaitės
praėjimas ir ateitis.

Anatolijus Kairys –
sukaktuvininkas.

Halina Didžiulytė-
Mošinskienei prisiminti.

Demokratiškumo pamoka
Fokehojskole

Dalis 50-ųjų Europos Lietuviškųjų studijų savaitės dalyvių ir rengėjų prie Vokietijos Kultūros instituto Huttenfelde.

50-oji Europos Lietuviškųjų studijų savaitė

Atkelta iš 1 psl.

Pilietinį identitetą Europos Sąjunga pajus labiausiai ekonominiuose santykiuose. Europos pilietybė priklauso nuo nacionalinės. Valstybės dar stengiasi koordinuoti – žiūrime į švietimo sistemos pakaitalus, žiniasklaidą, Europos bendra kalbą (ar ji bus anglų?). Reikia priartinti pilietį prie sprendimų į Europos Sąjungos teisinę erdvę. Lietuvos kultūrinis paveldas yra europietiškas, nors iš apklaušų taip neatrodo, nes yra archaiskų vertybių. Lietuvai bus identiteto trintis – doras lietuvis ir doras europietis. Kaip Lietuva europės? Ar atsivers į dorus europiečius? Yra priešiško Europoje, euroskepticizmo. Kaip bebūtų ateityje, šiuo metu Briuselyje kol kas į lietuvių žiūri, kaip į naujokus Europos Sąjungoje.

Simpoziumas apie uždavinius

Simpoziume „Pasaulio lietuvių ir Lietuvos užsienio politikos uždaviniai“ dalyvavo prof. dr. E. Aleksandravičius, P. Anušas, M. Drunga, dr. M. Michalaukas ir A. Šiugždinis. Dalyvių patirtis ir pareigos suteikė klausytojams progą išgirsti nuomonių iš akademinių, diplomatinės, teisinės, bendruomeninės perspektyvos.

Petras Anušas yra Lietuvos Užsienio reikalų ministerijos konsulinio departamento direktoriaus pavaduotojas. Jis priminė dalyviams, kad Lietuva niekad iš Europos nebuvo išėjusi, tik dirbtinai vartai buvo uždaryti. Šiomis dienomis vien būti Europoje nepakanka. Reikia sukurti Europą Lietuvoje, ir dar kai ko reikia, kad Lietuva taptų regioniniu centru, pvz., vidinių resursų, pastovios politikos, konkurencingos atviros ekonomikos, socialinės darnos, gerų tarptautinių sąjungų, t.t. E. Aleksandravičius išskėlė mintį, ar Lietuvos politika turi reikšmės diasporai, minėdamas 2002 m. Chicago Lituanistikos tyrimo ir studijų centro išleistą Gary Hartman knygą, *Imigrantas diplomatas* (The immigrant as diplomat: ethnicity, nationalism, and the shaping of foreign policy in the Lithuanian-American community, 1870–1922). Vokietijos Lietuvių Bendruomenės pirm. A. Šiugždinis priminė kelias lietuvių imigrantų bangas Vokietijoje – po

kario, 1960 dešimtmečio, ir nuo 1990. Paskutinią banga kai kada turi teisiskų problemų, kurių VLB nėra pajėgi spręsti. Teisininkas dr. M. Michalaukas minėjo, kad šalia „oficialios“ Lietuvos užsienyje, t.y. ambasados, veikia ir civilinės visuomenės atstovai. Tie, bent Prancūzijoje, dirba ranka rankon su oficialiais atstovais. M. Drunga priminė liaudies ambasadorius ir davė pavyzdį, kaip Vokietijoje yra didelis rezervas lietuvių proto – reikia suburti diplomatus ir liaudies ambasadorius. Išliko gyvos diskusijos ir tolimesni simpoziumo dalyvių pasisakymai – apie Lietuvos kultūros centrų įsteigimą (valdžios ar privačios iniciatyvos), žiūrint į vokiečių įsteigtą „Goethe institutą“ pavyzdį. Kokia partnerystė / sinergetika iškilis tarp išeivijos ir Lietuvos? Reikėtų sudaryti galimybės norintiems išlaikyti lietuviybę – tuo rūpinasi studentai ir kiti. Kai kurie klausimai ypač vertę pagalvoti: „Ar Lietuvai iš viso rūpi išeivija ir lietuviybės išlaikymas?“, „Ar išeivija gali formuoti europolitiką?“ Pagaliau net du simpoziumo dalyviai teigė, kad šitokio pobūdžio debatus reikia tęsti.

Lietuvos narystė Europos struktūrose ir teisės progresas

Jau dešimt metų Prancūzijoje gyvenanti dr. Mažvydė Michalaušką pristatė kadaise Strasbūroje studijavęs dr. Jonas Norkaitis, kuris priminė, kad Lietuva paveldėjo teisę ir teisi-

nę generaciją iš sovietų. Paskaitininkas įvertino teisės progresą Lietuvoje ir teisinio perėjimo pasekmes. Jis informavo dalyvius apie Europos teismą Strasbūroje, apie teisinio švietimo reikalingumą (jis pats yra dėstęs Vytauto Didžiojo universitetą), apie sąvokų ribų išsiplėtimą teismuose (pvz. šeimų teises, išlaikyti savo vardą ir pavardžių tradicijas kitame krašte), apskritai apie visuomenės švietimą. Yra argumentų prieš ir už teisinį progresą Europos Sąjungoje – yra ir bus kompromisų, teisinio suvienodinimo, Europos – normos aspektų išryškėjimo. Tačiau Michalaukas susumavo, kad tegul neigiamos pasekmės būna minimalios. Viena jo prognozė – Lietuvos politikos progresas vyksta greičiau negu teisės, nes specialistų mažiau teisės sferoje, ir galvojama, kad teisė nėra kūrybinis darbas. Lietuvoje turi būti krašto ir visuomenės valia, kad teisės progresas eitų sparčiau greičiu.

Mažosios Lietuvos pamokslų idėjinės slinkty

Klaipėdos universiteto dėstytoja dr. Zavinta Sidabraitė-Valkiūnienė pristatė temą „XVIII a. Mažosios Lietuvos pamokslų idėjinės slinkty: nuo tikėjimo absolutizmo iki kraštutinės sekularizacijos“. Ji aptarė Mielko miškininko postilę, bet kalbėjo šiek tiek ir apie Donelaitį. Mielkas, tai buvo lietuvių rašties modernintojas, bažnyčios mokytojas. Jo verti-

mai iš vokiečių kalbos pamokslų, kurie buvo sakomi ir rašomi. Jis vadovavosi mintimi, kad reikia mokyti ne vien religijos, bet ir gyvenimo tiesų. Tų laikų studentai mokėsi daug dalykų, bet tuo patiu buvo ir daug savišvietos žurnalų. Mielkas mokė apie profesinį pasirengimą, kad kiekvienas turi dirbti savo darbą, nes visko daryti neįmanoma. Buvo prisitaikyta prie paprasto žmogaus, klausytojo. Nors daugelis ELSS dalyvių nebuvo XVIII a. laikotarpio specialistai, tačiau buvo įdomu išgirsti apie temas ir pasikartojančias mintis, kurios aktualios, net žiūrint šių dienų akimis. Tai – asmeniškumo erdvė, religinė tolerancija, kasdieninio gyvenimo šventumo reikalingumas krikščioniui, kraštutinės sekularizacijos išraiškos.

„Laisvoji Europa“ ir vakarietiškoji lietuviybė

Mykolas Drunga aptarė „Laisvosios Europos“ radijo lietuviškųjų laidų nueitą kelią ir pasiekimus, kas privedė prie lietuvių kalbos skyrusios įsteigimo ir uždarymo. „Laisvės radijas“ įsteigtas JAV valdžios 1948 m., vienu ir kitu laiku transliuota 25–30 kalbomis, bet kiekviena laida atakirai ruošiamą, turėjo savo redaktorius ir darbuotojus. Vyravo aiškiai nurodyti siekliai ir gairės. Pirmąjį tikslą: skatinti demokratiją pasaulyje. Visos žinios turėjo remtis faktais, du šaltiniai turėjo patvirtinti faktus, net komentarai negalėjo išeiti iš tiksliai išreiškimo formos. Priešingos nuomonės buvo išreikštos. M. Drunga iš savo darbo patirties, kaip redaktorius, pasidalino žiniomis apie lietuviškos laidos programos struktūrą, jos kultūrinį švietišką darbą. Buvo pravedamos klausytojų apklausos, kiek okupacijos sąlygos leido. Klausytojams patikdavo Vakarų spaudos apžvalgos. Klausytojai buvo informuojami apie Lietuvos kaimynus ir išeivijos didvyrius (programa vadinosi „Milžinai“).

Dalyvių tarpe buvo tokių, kurie prisiminė keliones į kaimą klausyti transliacijų, nes ten nebūdavo užblokuoti signalai. Lietuviškos programos turėjo proporcingai daugiausia klausytojų, bet lietuvių laidai pritrūko pinigų. Skyriaus vadovai, išlaikę aukštą lygį, buvo Juozas Laučka, Kąjėtonas Čeginskis, Kęstutis Jokubynas ir Kęstutis Girnius. Lietuviškas radijo archyvas dabar Hoover Institute Kalifornijoje. Savo gyvavimo istorijoje, „Laisvoji Europa“ pamokė klausytojus, Lietuvos žiniasklaidos darbuotojus bei politikierius. Buvę radijo stažuotojai, darbuotojai ir redaktoriai, įskaitant pranešėją, dabar dirba Lietuvoje ir dalinasi savo patirtimi bei žiniomis.

Apie 50-ąją ELSS bendrai

Savaitės metu dienotvarkės turėjo būti pakeistos, prisitaikant prie susidariusių aplinkybių. Pvz., ateityje, jei kas pažiūrės į anksto išspausdintą programą, gali susidaryti klaidingą vaizdą apie kai kuriuos pranešimus, išvykas ar programas. Buvo tokių, kurie neįvyko, kaip parašyta. Vieni paskaitininkai atkrito, kiti buvo pakviesti jų vieton. Henriko Gulbino dokumentinio kino vakaras neįvyko dėl techninių kliūčių. Jame turėjo būti rodomi filmai apie Ugnę Karvelis, menininką Antaną Mončį ir ilgametį ELSS šulą, architektą Joną Pajaujį. Kai kurių ekskursijų formata pasikeitė, pvz., viena diena nepavyko apsilankyti viename Heidelbergo universiteto muziejuje, kur jaunas egiptologijos specialistas iš Lietuvos dirba. Kaip bebūtų, reikia padėkoti ir pagerbti rengėjus, kad jie iš viso stengėsi supažindinti savaitės dalyvius su istoriškai įdomiomis vietovėmis, kurios apsupa Vasario 16-osios gimnazijos apylinkes. Gera pažinti mažą lietuvišką salelę Vokietijoje, bet buvo gera susipažinti ir su jos kaimynais ir aplinka.

Dalyviai padaugėjo, valgant gimnazijos kavinėje ir vakarinių programų metu, kai į savaitės pabaigą atvažiuo autobusus mokytojų, Vasario 16-osios gimnazijos svečių. Tai buvo lietuvių kalbos kursų ir mokyklų mokytojai iš Latvijos, Baltarusijos, Kaliningrado ir pan. Jų seminaras vadinosi: „Balsai – mokykla, tautinės dvasios židynys“. Tai užsienio lietuvių ugdymo įstaigų mokytojų seminaras. ELSS dalyviai nedaug progos turėjo su mokytojais pabendrauti, bet kiek teko suprasti, mokytojai pasidalino žiniomis, informacija bei rūpesčiais apie lietuvių kalbos mokymą ir kultūros išlaikymą jaunesnės kartos, gyvenančios už Lietuvos ribų. Tai lietuviška išeivija, kuri gyvena artčiau Lietuvos, negu mes, kurie gyvename už vandenynų.

Tiko, kad sukurtoje Europos lietuviškųjų studijų savaitėje pranešimus darė Lietuvoje gimę, brendę ir dar tebegyvenantys, bet taip pat ir išeivijoje augusieji ar mokslus išėjusieji. Taip istoriškai savaitės buvo ir anksčiau – ne vienas mokslininkas buvo studijavęs ar kuriuos nors mokslus ėjęs už Lietuvos ribų. Tokių pranešėjų patirtis ir išgyvenimai praturtino ne vien jos patius, bet ir visus savaitės dalyvius. Pirmutinis šių metų savaitės pranešimas, tai dr. V. Bartusevičiaus nostalgika ir prisiminimus kelianti istorinė savaitės apžvalga. Savaitės paskutiniąją paskaitą – tai Mykolo Drungos pranešimas apie „Laisvosios Europos“ radijo nueitą kelią, būnant informacijos balsu, nukreiptu į Lietuvą, o pranešimo pabaigoje buvo diskutuojama ir apie dabartinės žiniasklaidos tradicijas Lietuvoje.

Po visų paskaitų prof. dr. Egidijus Aleksandravičius pravedė diskusijas, klausdamas apie dalyvių nuotaikas ir savaitės nueitą kelią, ateities galimybes. Kai kurie dalyviai pasisakė savo nuomone, apie ką tik įvykusią savaitę. Pvz., kai kuriems atrodė, kad simpoziumas turėtų turėti vedamą mintį. O dėl ateities, daug kas priklausys nuo norinčių savaitės rengti, norinčių jose dalyvauti. Ar savaitės išlaikys savo įprastą identitetą, jeigu jos pastoviai bus rengiamos Lietuvoje? Ar jos iš viso reikalingos? Vieno pokalbio metu su Vokietijos lietuvių teko išgirsti, kad kasmet organizuojami Joninių

laužai Vasario 16-osios gimnazijos parke sutraukia kelis šimtus dalyvių. Tačiau per ELSS gyvavimo istoriją, atrodo, niekad nebuvo daugiau, kaip 200 rengėjų ir dalyvių.

Daug iškilių lietuvių ir kai kurie kitataučiai praturtino savaitės savo dalyvavimu. Kiekvienas lietuviškas subuvimas turi savo rolę, svarbą ir paskaitą. Reikia pasveikinti jubiliejinės Europos lietuviškųjų studijų savaitės organizatorius bei dalyvius. 2004 metų savaitėje buvo progos prisiminti į amžinybę išėjusius, kurie vaidino rolę savaitės formavimo ir žydėjimo laikotarpiu. Taip pat buvo progos išgirsti pranešimų ir įžvalgų ne vien apie praeitį, bet ir apie dabartinį mūsų kintantį pasaulį. Informacijos iš-

vedžiojimus ir pritaikymą savo kasdieniniam gyvenimui gali daryti kiekvienas, ten dalyvaus. Paskaitų tekstai gal bus kur nors spausdinami. Iš sukurto savaitės buvo siunčiami sveikinimai ilgalaikiams dalyviams, kurie dėl vieno ar kito priežastį savaitėje negalėjo dalyvauti. Kai kurie jų savaitės dalyviams taip pat atsiuntė sveikinimus. Tačiau, manifestaciniai pareiškimai šioje sukurtoje savaitėje nebuvo formuliuojami, nors, kaip užbaigimo diskusijose dr. D. Kuolys pareiškė, „buvome istorijos versmo pasikeitimo“. Dabar teks tik palaikyti ir pažinti, kokia bus Europos lietuviškųjų studijų savaitės ateitis – ar ateis nauji, kiti, jauni, kurie išpręs jų ateitį?

Siaurėja Didžiulių giminės ratas

AUDRONĖ V. ŠKIUDAITĖ

Halina Didžiulytė-Mošinskienė

Taip likimas lėmė, kad Halinos tėveliai – Serafina Michailovaitė iš Permės ir Antanas Didžiulis – susipažino Sibire, Kanske, Krasnojarsko krašte, kur abu atsidūrė už nepaklusnumą caro valdžiai. Antanas Didžiulis iš garsųjų Lietuvos švietėjų šeimos buvo nubaustas už lietuviškų knygų platinimą. Sibire jis sukūrė šeimą. 1911 m. kovo 4 d. gimė dukra Halina. Tremtiniais pavyko pabėgti. Nuosirdiems bičiuliams pagelbėjus, jie prisiglaudė Austro-Vengrijoje, apsigyveno Krokuvoje. Baigęs medicinos studijas universitete, Didžiulis užsiėmė gydytojo praktika. 1918 metais šeima su dviem vaikais – Halina ir Algirdu – grįžo į tėčio tėvynę Lietuvą. Čia vaikai išmoko lietuvių kalbos, lankė mokyklą. Čia gimė dar trys šeimos vaikai – Jurgis, Irena, Liudvikas. Didžiuliai visam liksiam gyvenimui apsisistoję Panevėžyje. Halina Panevėžyje baigė gimnaziją. Kauno Vytauto Didžiojo universitete, Pedagogikos mokslių fakultete, studijavo prancūzų kalbą. Baigusi mokslo 1935 m., grįžo į Panevėžio mergaičių gimnaziją, kur dėstė prancūzų kalbą. Prancūzų kalbos žinias tobulino Prancūzijoje, Grenoblio universitete. Išteikėjusi už inžinieriaus Algirdo Mošinskio, giminiavosi su Vinco Krėvės – Mickevičiaus šeima. Nuo 1937 m. mokytojavo Kaune, gimnazijoje dėstydamą prancūzų kalbą.

Aktyviai dalyvavo, organizuojant moksleivių literatūros būrelį, skatino jaunimą savarankiškai lavintis, pati rašė straipsnelius įvairiomis literatūrinėmis temomis. 1940 m. šeima susilaukė pirmagimio Jurgio. 1941 m. vokiečiams okupavus Lietuvą, darbą gimnazijoje tęsė.

1941 m. vokiečiams okupavus Lietuvą, darbą gimnazijoje tęsė.

Šeima Kaune pasipildė dar vienu nariu, gimė dukra Liudvika. Buvo neramūs vokiečių okupacijos metai, vyko žydų žudynės. Halina ištraukė į buvusių studijų draugų žydų galbėjimo akciją. Rizikuodama artimųjų gyvybėmis, išgelbėjo tris šeimas. Vėliau Haliną Mošinskienę pagerbė ir Izraelio, ir Lietuvos vyriausybė. Ji apdovanota atkurtos Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino ordinu.

1944 m. metais su vyru ir dviem vaikais, besilaukianti trečiojo, pasitraukė į Vakarų, į Vokietiją. 1947 m. apsigyveno Brazilijoje, Sao Paulo mieste. Gyvendama išeivijoje, susilaukė dar dviejų vaikų – Janinos ir Antano. Išaugino keturis lietuviukus. Jos namuose buvo kalbama tik lietuviškai. Dirbo šeštadieniniame lietuvių mokyloje, tobulino tenyksių lietuvių vaikų kalbą. Aktyviai dalyvavo lietuvių bendruomenės gyvenime, vedė radijo vandenėlis lietuviams, bendradarbiavo *Mūsų Lietuvoje* ir *Tėviškos žiburiose*, kitoje lietuviškoje išeivijos spaudoje.

Išeivijoje Halina Mošinskienė tęsė savo dienoraštį, kurį apysakaites, pjeses, eilėraščius, vertė iš kitų kalbų.

Likimo broliams lietuviams parems, 1968 m. Čikagoje išleido apsakymų knygą *Šiandienos pušys*.

Likimas taip norėjo, kad Lietuvai atgavus nepriklausomybę, 1992 metais, sulaukusiai garbaus amžiaus, jos vaikai sudarė sąlygas Halinai Mošinskienei aplankyti Lietuvą, gimines, tėvų kapus, pasiilgus ir jau pasikeitusias, pagražėjusias miestų ir kaimų vietas. Virpantia iš džiaugsmo širdimi lankė Panevėžį, Kauną, Anykščius, Biržus ir kitas vietas. Aplankė Panevėžio gimnaziją, Anykščių muziejus. Ypač jaudinantis buvo apsilankymas tėvonijoje – Griežionėlėse, kur veikia Didžiulių ir knygnešių muziejus. Tos kelionės metu, sujudinta susitikimo su tėviške, H. Mošinskienė nusprendė Anykščių A. Baranauko ir A. Vienuolio muziejui padovoti daugelį metų kartu su vyru kauptą lituanistinę biblioteką, spaudą ir korespondenciją su žymiais žmonėmis ir savo rankraščius: beletristikos, publicistikos, atsiminimų, dienoraščių. Jaunystėje pasireiškusių literatūrinių sugebėjimų Halina vystė visą sąmoningą gyvenimą.

Jos puikų stilių jautė ir giminės Lietuvoje, kuriems ji nuolat rašydavo laiškus.

Nukelta į 3 psl.

50-osios Europos Lietuviškųjų studijų savaitės rengėjų ir dalyvių būrelis. Antrasis iš kairės – moderatorius Artūras Hermanas; viduryje – moderatorius dr. Darius Kuolys; antras iš dešinės – paskaitininkas dr. Vincas Bartusevičius. Visos nuotraukos Ramūnės Kubiliūtės

ANATOLIJUS KAIRYS

SVAJONIŲ JŪROS

I

Ne sapnas buvo taip klaidus – tikrovė,
Nenorom tenka nusilenkti jai.
Jos telefonas iš šaknų net rovės
Prisiekdamas – jos nėr, tušti namai.

O meilė ne tragedija, galvoju,
Nėra šiandien, ji bus namie rytoj.
Gal plauna drabužius, garažą šluoja,
O gal paklydo grįždama namo.

Gal ji mane pamilusi, apvylė,
Arba įėjo ne į tas duris...
Ir nerimas lyg potvynis vis kilo,
Gal man, kaip tam arba kitam, kuris...

Širdis atšalo! Bent ranka pamoki,
Jei pasakyt sudiev kitaip nemoki.

II

Paklysti lengva jūroje svajonių,
Vien uolos, uolos iš kraštų visų.
Sirenos gražios kelią tau pastoja
Viliodamos daug žadančių balsų.

Iveikus jas, tave užpuola Skilės,
O jos dainuoti moka dar saldžiau!
Jei jų veidais esi nenusivylęs –
Suduz laivelis tavo dar greičiau.

Vairuoji tiesiai į kalnų armadą,
O čia Charibdės suokia ant uolų...
Nebežinai kas širdyje tau dedas –
Ir tu susižavi viena iš jų.

Nesižavėk undinėm jūroj svetimoj,
Jūrėtės čiulba ulba jūroje savo.

III

Jaunystėje mes iš ramunės būrėm,
Po vieną jos lapelį skindami.
Ką – spėjom neįspėjom – tą ir turim,
Vis tuo pačiu keliu beidami.

Matai, ramunės žiedas tiesą sakė –
Visi lapeliai baigėsi po „du“.
Ir ėjom vis tolyn kur vedė akys,
Kur vieškelis nubertas sidabru.

Numiršta žmonės, bet nemiršta meilė,
Nes Dievo ji palaiminta valia.
Ir tau ir man palikti žemę gaila,
Bet čia jau baigiasi širdies galia.

Gyvenkim ir mylėkim vienas kitą,
Kad vakaras atneštų šviesų rytą.

MEILĖS SONETAI

I

Atplaukę debesys suvilgė žemę,
Perkūnas ją palaimino žaibais!
Prasišvietė dangus peržiem sutemės,
Vienur kitur nusijuokė žiedai.

Prašneko vyturiai ilgai tylėję,
Lakštutės atskubėjo iš pietų –
Kada laukais praėjo karštas vėjas,
Pirmi žiedai nepralenkė antrų.

Beržynas, tingiai snaudęs, pajudėjo,
Šaka šakas bučiavo žaluma –
Lyg dvaro išsipuošusi alėja
Pavasariui lyg Dievui linkdama.

Karštai mylėkime mes vienas kitą,
Kaip Dievo žmogui buvo įsakyta.

II

Kada lietus ir saulė žemę plaka
Vandens ir spindulių ugnies karščiu,
Plasnoja melsvos prieš akis plaštakės,
O tu nebetiki savim pačiu.

Tada jau tenka dėti juodą tašką
Tarp „būti ar nebūti“ žaidimų!
Nors tau toki „žaidimai“ dar neatškus,
Bet širdyje ir sieloje smagu...

Plaštakės melsvos prieš akis vis rodos...
Tai vaidinys! Tiek pasakyt galiu.
Šis „vaidinys“ man neatneš paguodos,
O pasislepti vietos neturiu.

Plaštakės melsvos prieš akis plasnoja,
Vanduo ir saulė tau duetą groja...

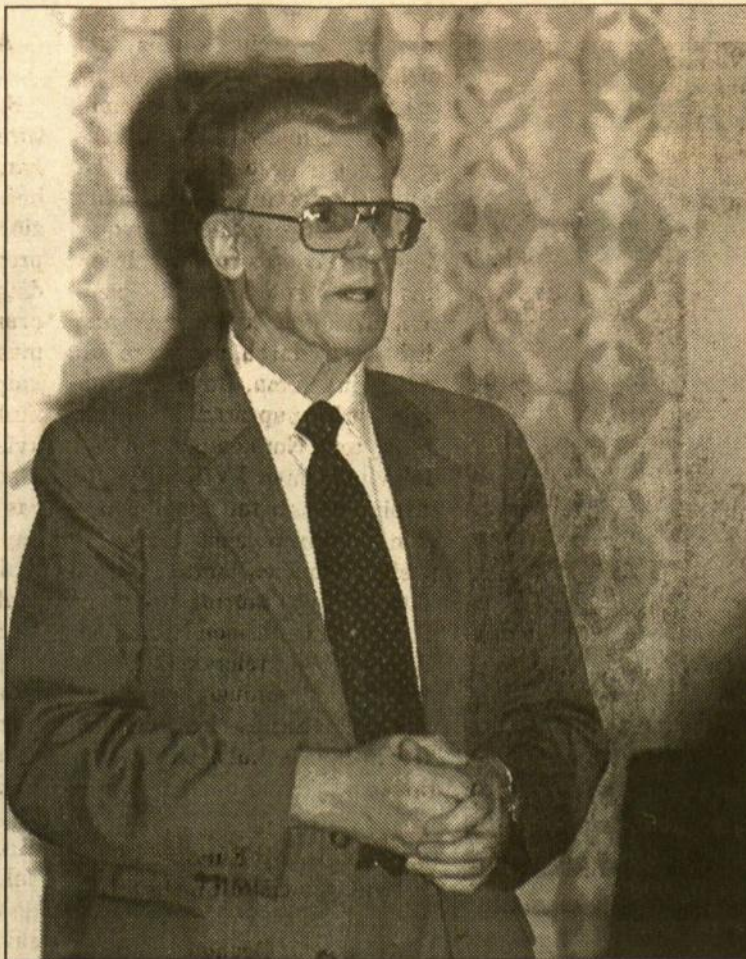
III

Ateina laikas sėjai, laikas pjūčiai,
Mes einam pasivaikšioti takais.
Į mūsų veidais šiltas vėjas pučia,
Subrendę sodai tuoj žiedais nukais.

Šiam laikui pasipriešinti negali
Nei medžiai, nei laukai, nei mes abu.
Taip nustatyta Dievo Visagaliai,
Nebent užgimęs būtumei stabu.

Štai vyturiai padangėje čirena,
Ir strazdas gieda ant žalios šakos,
Ir tau ir man palikti žemę gyvena
Globoj visus maitinančios gamtos.

Na, padainuokime? Toks geras ūpas,
Ir lapai ir žiedai iš džiaugsmo supas!

Rašytojas, dramaturgas Anatolijus Kairys, apsilankęs Maironio literatūros muziejuje Kaune 1990 metais.

Jis pats savaip traktuoja kūrybinį kelią: „...nesistebėki, kad aš daug rašau ir leidžiu. Seniai rašau, mano rašomojo stalo stalčiai lužta nuo draminių ir kitokio žanro veikalų, kurių dauguma jau parušėti spaudai (...) aš per metus parašau mažiau nei du veikalus, kartais daugiau. Jei užėina noras, rašyti, tada niekas manęs nesusilaikys ir prie kito darbo nepasitaisy. (...) Be to, aš labai taupau laiką – labiau nei pinigais. Kada dauguma, linksmindami, kariauja karčiamose su stikliniu kais ir alaus buteliais, aš kariaunu savo karibaryje su savo charakteriais etc. Toks jau gimiau, toks mano likimas, toks mano ir gyvenimo tikslas...“ (Iš laiško S. Santvarui 1969.12.16). Ne viename laiške ar interviu autorius prisipažįsta: „esu darbo arklis, ir vergas, todėl labai vertinu dirbančius žmones, jų aukas Lietuvos gerovei ir kultūrai“. (Iš laiško A. Ruseckaiti 1994.03.17).

Tačiau atsitolinti nuo visų darbų ir užsidaryti su muzą A. Kairiui ne visada sekėsi, gal ne visada ir norėjo. Rašytojas beveik visą laiką turėjo ir kitokių pareigų. Buvo darbus kultūrininkas, visuomenininkas, teigė, jog jo „etika“, estetika ir ideja – Lietuvos meilė, jos grožis ir laisvė. Kadangi Vilniaus universitete 1942 m. A. Kairys buvo įgijęs pedagogo profesiją, tad jau tremtyje Vokietijoje jam teko redaguoti žurnalą *Tremtinių mokykla*, vėliau Čikagoje redagavo kultūros iliustruotą žurnalą *Naujoji austra* (1947–1949), buvo daugelio laikraščių bei žurnalų bendradarbis, rašė straipsnelius Bostono Lietuvių enciklopedijai, sudarinėjo an-

tologijas, suredagavo ir iš savo lešų išleido A. Barono knygą *Debesys plaukia pažeme* ir A. Maceinos *Didįjį inkvizitorių*. Rengė Amerikos lietuvių teatro festivalius. Be to, kelerius metus buvo Lietuvių rašytojų draugijos pirmininku, vėliau vicepirmininku, vadovavo LB kultūros fondui. Nuo 1983 metų priklausė Tarptautiniam PEN klubui, jo kūrybos yra išversta į anglų, latvių, rusų kalbas. Tiek kurdamas, tiek kitus darbus dirbdamas, A. Kairys visada galvojo apie Lietuvą: „amerikiečių nepasidaryčiau ne po 100 metų, nė po dviejų, mano kraujas nuolatos šaukia grįžti į Lietuvą...“ (Iš laiško A. Ruseckaiti 1997.02.10). Rašytojas po 1989 metų buvo keletą kartų atvykęs į Tėvynę, dalyvavo Poezijos pavasario šventėje,

Patyręs daug pavydo, nedraugiškumo, tačiau pelnęs 16 literatūrinių premijų, sulaukęs garbaus amžiaus, jis tebesidžiaugia gyvenimu

kuri jam paliko malonų išpūdį, surengė savo kūrybos vakarų, Lietuvoje išleido nemažai knygų. Džiaugėsi, jog, atvažiavęs į Lietuvą, jaučiasi be galo laimingas, tarsi pasakoje... Tačiau 1998 m. lapkričio 3 d. šio straipsnio autorei jis ironiškai rašo: „Į Tėvynę atvažiuočiau tik jeigu mane ištikytų dvi nelaimės – pirmia, jei koks nors profesinis teatras suvaizdintų mano bent vieną veikalą iš *Žodis ir veiksmas* rinkinio, ir antra, jei mano geras pažįstamas Valdas Adamkus paskirtų man, sakykime 7 laipsnio ordiną – tai atvažiuočiau į premjerą ir į or-

dino atsiėmimą...“ Gal taip ir įvyks.

Mes dar daug dalykų iš A. Kairio gyvenimo nežinome, jis susitelkęs į kūrybą, autobiografijose kai ką nutyli. Pavyzdžiui: kad dvejus metus tarnavo kariuomenėje Ukmergėje, gavo puskarininkio laipsnį, apdovanotas sidabro medaliu už individualų pasižymėjimą šaudyme iš kulkosvaidžio, buvo Lietuvos katalikų jaunimo organizacijos „Pavasaris“ aktyvus veikėjas, subūrė pavasarininkų krepšinio komandą, tapo jos treneriu ir kapitonu. Karo metais Šiauliuose dvejus metus dirbo mokyklos direktoriumi. Pasitraukė į Vakarus 1944 metų rugpjūčio mėnesį. Kodėl į kai kuriuos savo gyvenimo faktus rašytojas nekreipia dėmesio, sužinome iš jo autobiografijos: „Daugelis mano darbų yra atsitiktiniai, kieno nors įtaigoti ar užimamų pareigų padiktuoti. Didžiausiu savo įnašu laikau literatūrinį lobį, jį kroviau, jį laikiau tikruoju palikimu sau, draugams ir savo vaikams. (1980)“. A. Kairys turi puikų humoro jausmą, rašo ne tik komedijas, bet ir į save moka pažvelgti autoironiškai. Patyręs daug kritikos, pavydo, nedraugiškumo, (tačiau pelnęs 16 literatūrinių premijų!), dabar, sulaukęs garbaus amžiaus, jis tebesidžiaugia gyvenimu, su filosofiniu šypsniu žvelgia į aplinką ir dėkoja Dievui už viską, kas jo lemčiai teko. Dar teberašo eilėraščius.

Norint apžvelgti A. Kairio kūrybą reiktų ištisos studijos. Ji labai įvairi ir žanrinė, ir tematinė požiūriu. Nuo lyrinio graudaus eilėraščio ligi absurdo dramos bei grotesko; nuo sovietinės Lietuvos vaizdavimo, jos istorijos gelmių iki Biblijos motyvų.

A. Kairio 90-čio jubiliejaus proga Maironio lietuvių literatūros muziejuje atidaryta paroda. Nors paroda nėra didelė, joje „perbėgama“ per visą rašy-

nimų, sutiktų žmonių portretų, įvairių minčių ir pasvarstymų. A. Kairys atliko bibliotekininko, muziejininko darbą: surinko iš spaudos apie save visą medžiagą, sugrupavo, susegė – susidarė trys stori tomai. Pats sudarė savo kūrybos, dramų pastatymų bibliografijas. Parodoje yra jo redaguotų žurnalų pavyzdžiai, libretų, spektaklių programėlės, pluoštelis laišku kitiems rašytojams ir keliolika nuotraukų, tarp jų kelios su kauniečiais. Parodą puošia ypatingai gražus garsaus dailininko P. Kiaulėno darbas – A. Kairio portretas, tapytas 1949 m. Visą archyvinę medžiagą bei minėtą portretą rašytojas rūpestingai persiuntė į muziejų.

Šio teksto autorė kartkartėmis gauna iš A. Kairio vieną kitą laiškėlį, juose visada yra išminties kibirkštelių, štai ir paskutiniajame, rašytame 2004 m. balandžio 4 d., A. Kairys teigia: „Visa 'garbė' darbuose, kurie taip pat praeina, užsimiršta, naujas kūrybinis vanduo nuplauna senąjį ir gyvenimas rieda pirmyn – geras ar blogas...“

Šios parodos tikslas priminti, kad niekas nepraeina be pėdsakų, kad darbai gula klodais vieni ant kitų ir visi yra reikalingi.

Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorė
Aldona Ruseckaitė

SIAURĖJA GIMINĖS RATAS

Atkelta iš 2 psl.

Jos literatūrinis talentas, maitinamas tėvynės ilgesio, ypač pasireiškė išvykus iš Lietuvos. Laiškus iš Sao Paulo mamai ir artimiesiems į Lietuvą, tarp jų – ir serijai Irenai Didžiulytei–Jurevičienei į Panevėžį – rašydavo reguliariai; laiškuose liejosi turtingos sielos išgyvenimai, persmelkti tėvynės ilgesio.

Mirė Halina Mošinskienė 2004 balandžio 23 d., palaidota Sao Paulo kapinėse, šalia vyro ir sūnaus.

Halina Mošinskienė Sao Paulo lietuvių telkinyje buvo labai gerbiama ir vertinama. Apie tai kalba lietuviškai Brazilijoje leidžiamo laikraščio nekrologas, kuriame A. Antanaitis rašė: „Tautiečių nekrologus dažniausiai rašė Halina. Jos gilūs žodžiai atsiliepdavo visų širdyse, nes jie buvo rašyti su nuostabių meistriškumu, talentu ir dosnumu. Ilgą laiką ponina Halina Mošinskienė buvo mūsų jausmų atstovė ir kodėl nepaminti – vienintelė, kuri turėjo tą ypatybę ir sugebėjimą, – sakoma atsisveikinimo žodyje. – Ne vieną kartą skaitant jos rašinius kilo man ta liūdna mintis – kas rašys jos nekrologą? Kas galėtų aprašyti jos ilgą gyvenimą, atsidavimą, vargus, džiaugsmus, sunkumus, dosnumą, patriotiškumą ir talentą? Kas galėtų padėkoti mūsų kolonijos vardu už visa tai, ką ji už mus parašiusi bei pasakiusi?“

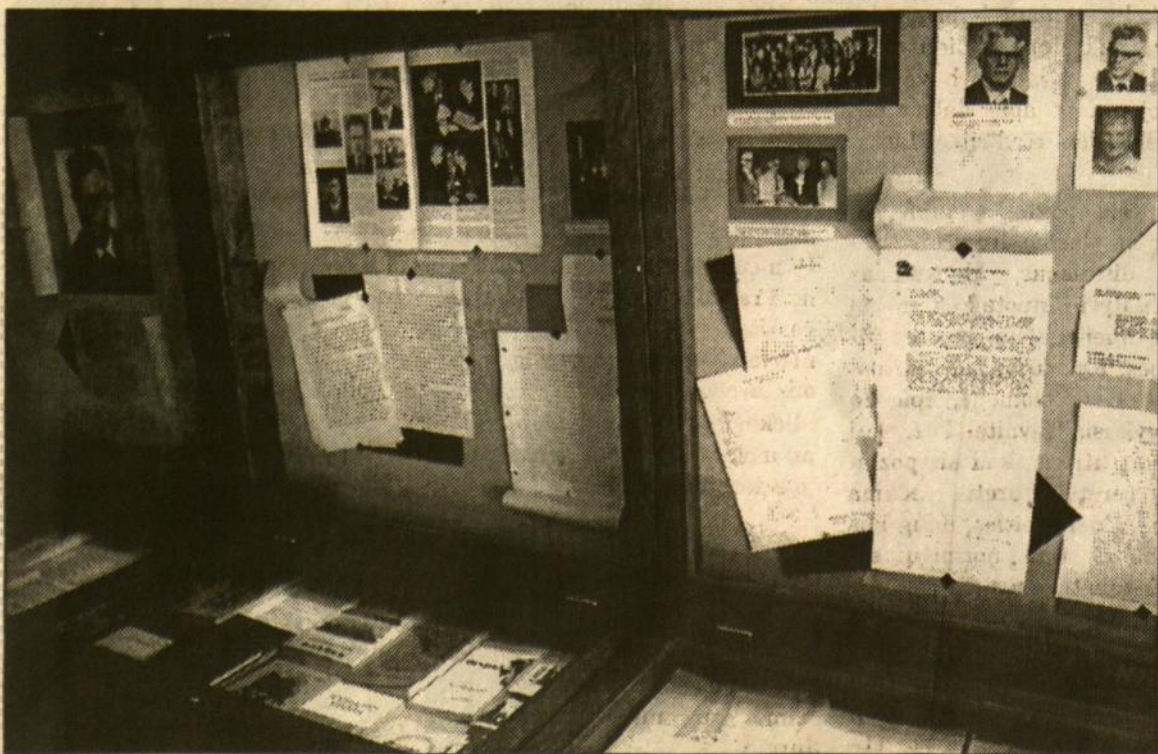
Pirmosios lietuvių beletristės, knygnešių talkininkės Liudvikos Didžiulienės–Žmonos ir uždraustos lietuviškos spaudos platintojos, Sibiro tremtinio Stanislovo Didžiulio anūkė Halina Didžiulytė–Mošinskienė buvo vienintelė iš vaikaičių, gerai prisiminusi savo senelius ir parašiusi apie juos prisiminimus. Ši knygnešių palikuonė, kaip ir jos seneliai, daug jėgų ir energijos atidavė kultūros švietimo darbui, puoselėjo lietuviybę iš-eivijoje, savo ilgamete aktyvia veikla rodė meilę Lietuvai, – *Panevėžio balse* (2004.06.22) rašė Anykščių krašto literatai ir Didžiulių giminės tyrinėtojai Milda Telksnytė ir Vygandas Rackaitis.

Gyvenimas rieda pirmyn

Vyriausioji rašytojų karta – devyniasdešimtmečiai. Ne taip dažnai Dievulis leidžia žmogui švesti šį garbų ir išminties pilną jubiliejų. Toks yra Čikagoje gyvenantis Anatolijus Kairys, kurio 90-čio jubiliejus bus rugpjūčio mėnesį. Jis yra bene produktyviausias lietuvių rašytojas, jau 1998 metais laiškė rašęs, jog sukūrė šimtą įvai-

rių kūrinių. Ne visi jie išspausdinti ar išleisti atskiromis knygomis. Kai kurie nespausdinti draminiai kūriniai pastatyti teatruose. A. Kairys plunksną išbandęs visuose žanruose: kūrybinį kelią pokario Vokietijoje pradėjo lyrikos knygele, vėliau pasinėrė į sudėtingą dramos, komedijos žanrą, nevengė libretų, jau brandžiais

gyvenimo metais susikaupė ties proza, parašė nemažai romanų, apsakymų, feljetonų. Už prozą pelnė ir pagrindines premijas. Štai Lietuvių rašytojų draugijos premiją gavo už tautosakinį romaną *Pažadų duaras* (1982). Rašytojas kartais yra kritikuo-jamas už kūrybinio kraičio gausą, kurią sunku būtų aprėpti bet kuriam tyrinėtojiui, tačiau

2004 m. liepos 9 d. Maironio literatūros muziejuje Kaune Anatolijui Kairiui atidarytos parodos fragmentas.

LB Jaunimo teatras, 1971 m. Čikagoje suvaizdinęs Anatolijaus Kairio „Palikimą“. Režisavo muz. Darius Lapinskas (I kairėje); veikalo autorius, rašyt. A. Kairys – I iš dešinės.

